

ÜMUMİ TƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNİN KİMYA KURSUNDA KİMYƏVİ EKSPERİMENTİN ƏHƏMİYYƏTİ

M.M.Abbasov, G.H.Əliyeva, L.S.İbrahimli, T.F.Vəlizadə

Əgər fikrən kimya elminin inkişaf tarixini izləsək, belə qənaətə gəlmək olar ki, onun inkişafında böyük rol eksperimentlərin üzərinə düşür. Kimyada böyük əhəmiyyətli nəzəriyyələr çoxlu sayda eksperimentlərdən alınmış faktların ümumiləşdirilməsi nəticəsində yaranmışdır. Eksperimentlərin köməyi ilə maddələrin təbiəti, xassələri öyrənilir, bu da onlar arasında əlaqəni və bir-birindən asılılığın aşkarlanmasına kömək edir.

Əgər eksperiment kimya elmində belə böyük əhəmiyyətə malikdirsə, ümumitəhsil məktəblərində bu elmin əsaslarının tədrisində eksperiment az rol oynamır. Kimya kursunda maddələr haqqında təsəvvür və anlayışların formalaşması, maddələrin bir-birinə çevrilməsi və bunlar arasında nəzəri ümumiləşdirilmələrin aparılması, konkret olaraq bu maddələrin müşahidələri və kimyəvi eksperimentlər aparmadan mümkün deyil. Eyni zamanda kimyəvi eksperimentin aparılması müddətində müşahidə edilən hadisələrin və proseslərin əhəmiyyətinin izahı üçün şagirddən qanun və nəzəriyyələrə aid dərin biliklər tələb edilir. Bundan başqa kimyəvi eksperimentlər, təcrübə aparmaq üçün bacarıqların formalaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Deməli, tədris-tərbiyə prosesində eksperimentlə nəzəriyyənin çox sıx əlaqəsi ilə şagirdlərin kimyadan yüksək keyfiyyətli bilik əldə etməsinə nail olmaq olar.

Bilik eksperimentə özündə iki aktiv təsir edən tərəflərin-müəllim və şagird olduğu kimi baxmaq lazımdır. Bununla əlaqədar olaraq kimyəvi eksperimentin gedişinin tədrisində müəllimə, müəyyən biliklər sistemində şagirdi bilik və bacarıqlarla "silahlandırmağa" istiqamətləndirən yaradıcı kimi, eləcədə şagirdə bilik və bacarıqları əldə etməyə istiqamətlənən iştirakçı kimi baxmaq lazımdır. Şagirdə birinci halda təsviredici obyekt kimi, ikinci halda isə hər iki fəaliyyəti birləşdirən subyekt kimi baxmaq lazımdır. Yalnız tədris bu cür qurulduqda şagird kimyəvi hadisələrin mahiyyətini dərk edər və kimyəvi proseslərin içərisinə daxil ola bilər, onları ümumi qanunauyğunluqlar səviyyəsində dərk edə bilər, kimyanın sonrakı mərhələsində aparıcı ideya və nəzəriyyələrin öyrənilməsində bilik əldə edə bilər. Kimyanın tədrisi metodikasında kimyəvi eksperimentin bir sıra suallarına həsr edilmiş işlərə baxılmışdır. Lakin onların əksəriyyətində təcrübələrin aparılması texnikasına və çox azında isə çox azında isə onlardan istifadə metodikasına həsr olunmuşdur. Kimyəvi eksperimentlərin metodikasına həsr olunmuş ayrıca xüsusi vəsait yazılmamışdır. Bu məqalənin əsas ideyası tam sistem kimi kimyəvi eksperimentin

metodikasını göstərməyə, onun kimya dərslərində, eləcə də sinifdənkənar işlərdə tədris prosesində və tərbiyyə işlərində əhəmiyyətini müəyyən etmədir. Göstərilən mövqeydən metodikaya kimya müəllimlərinin elmi-metodiki hazırlığının artmasına təsir edən kimyəvi eksperimentin tərkib hissəsi kimi baxılır, onun reallaşması kimyanın tədrisi prosesində şagirdlərin aktivləşməsinə kömək edir. Kimyəvi eksperiment prosesində müəllim və şagird fəaliyyətinin daxili qarşılıqlı əlaqəsi kimyanın öyrənilməsi prosesində hadisələrin və proseslərin təsvir edilən səviyyədə tədrisinin deyil, onların mahiyyətini mənimsəməklə təşkil etməyi tələb edir, müasir kimya elminin vəziyyəti səviyyəsində səbəb-nəticə əlaqələrinin izahını tələb edir.

Metodik vəsaitlərdə mövzular üzrə bütün dərslərin gedişi prosesi verilməmişdir, yalnız tədris matrealı və onun tədris məqsədinə uyğun kimyəvi eksperimentlərin aparılması üçün müəllimlərə ümumi təkliflər verilmişdir.

Yeni işə başlayan kimya müəllimi öz işində bu məqalədəki təkliflərdən kimyəvi eksperimentlərin müvəffəqiyyətlə əldə edilməsində istifadə edə bilər. Təcrübəli müəllim isə öz təcrübəsi ilə təklif olunan metodikanı müqayisə etməklə yaradıcı yanaşma göstərə bilər, öz dərslərində kimyəvi eksperimentlərin aparılması metodikasını inkişaf etdirmək üçün fikirləşə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. M.M.Abbasov, V.M.Abbasov, N.Ə.Abişov, V.S.Əliyev, A.H.Əliyev. Ümumi təhsil məktəblərinin VII sinfi üçün kimya dərsləri. Bakı, Aspoliqraf, 2014. 92 səh.

2. M.M.Abbasov, A.H.Əliyev. Ümumi təhsil məktəblərinin VII sinif üzrə kimyadan müəllimlər üçün metodik vəsait. Bakı, Aspoliqraf, 2014, 92 səh.

3. R.Ə.Əliyeva, V.M.Abbasov, A.M.Məhərrəmov, M.M.Abbasov. Ümumi təhsil məktəblərinin VIII sinfi üzrə kimyadan müəllimlər üçün metodik vəsait. Bakı, Aspoliqraf, 2015, 208 səh.

М.М.Аббасов, Г.Г.Алиева, Л.С.Ибрагимли, Т.Ф.Вализада

Методика химического эксперимента в общеобразовательных курсах

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается роль химического эксперимента и важность использования его в их уроках химии в формировании творческих и воспринимающих способностей школьников.

M.M.Abbasov, G.H.Aliyeva, L.S.Ibrahimli, T.F.Valizade

The importance of chemical experiment at chemistry course of general education schools

SUMMARY

In the article were explained the chemical experiment and the importance of using its in the chemical lessons, the role in the formation of creative, upbringing skills of students.

Açar sözlər: kimyəvi eksperiment, tərbiyəedici, yaradıcı rolu, aparılması metodikası

Ключевые слова: химическое эксперимент, его роль в обучение, в формировании, проведении методической химии

Key words: chemical experiment, upbringing and creative role, methods of conducting.